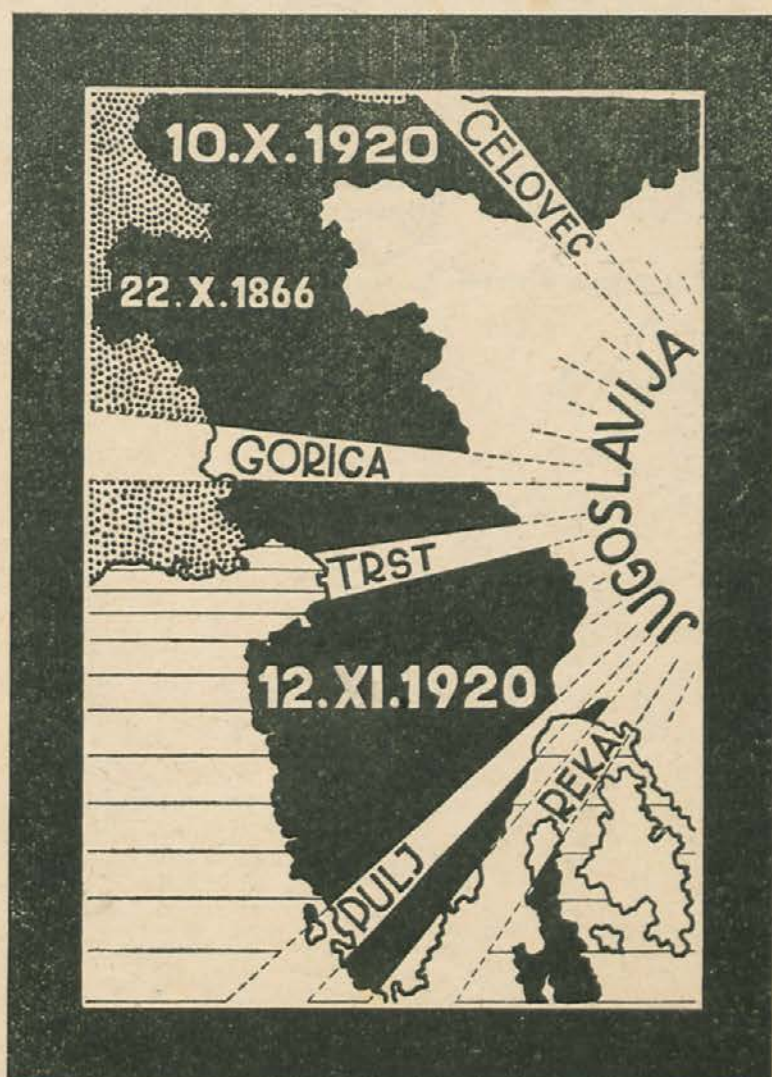

KLUB JUGOSLOVENSkih AKADEMIKOV
IZ TRSTA, GORICE IN ISTRE V LJUBLJANI

GLAS OD DOMA

PRIMORSKA REVIIJA NA RAPALLSKI DAN

1 2 N O V E M B E R 1 9 3 3

*Ne prihajamo pred vas kot igravci in nočemo tekmo-
vati s poklicnimi. Smo le izgnanci, ki čutimo gorjupost
svojega, od doma odtrganega življenja in hočemo za kratke
trenotke stopiti v luč, da slišite našo izpoved.*

*Vsa naša mladost spremlja kakor beseda pesnikov
tragedijo naših domov, kamor ne smemo več nazaj, od
koder ginejo naši ljudje v Argentino in čez meje v tujino,
kjer so jim dnevi in delo prekvašeni s trpkostjo in hre-
penenjem. V tem strašnem času, ki je padel nad nas, se
dviga misel iz obupa, sprašuje, vgaša, ihti kakor težki
proseči akordi pesmi, telo se vije v mukah in trpi svoj
dolgi mračni križev pot. Petero življenj je padlo v neznane
grobove, ki matere še vedeti ne smejo zanje. Pod težkim
neбом je umrlo cvetje in življenje se je skrilo. Ponižanje,
sramota tujega biča in pljuncev, ki padajo po nas, nas
žgo do dna in ne samo nas. Ves narod je potlačil vzdihe
in prošnje, stisnil pesti in je zdaj njegova beseda krik,
upor, zahteva po pravici in svobodi, ki jo moramo tudi
mi imeti.*

*Od doma prihaja glas, krik, iz dneva v dan močnejši
in ni ga moči več zadušiti.*

L. Legiša.

Priredil in režijo vodi

F E R D O D E L A K

Plesi in ritmični zbor

K A T J A D E L A K O V A

Glasba in muzikalno vodstvo

M A R J A N K O Z I N A

Diapozitivi

L J U B I V O J R A V N I K A R

Gong.
Zastor.
Oder v temi.
Na projekcijskem platnu diapozitiv.
Glas iz teme.

Kaj bi nam pel o ljubavi, poet?
Ali ne vidiš v teh srcih gorjá,
v mrkih pogledih prikritih solzá,
v srdu in gnevu ne slišiš tožbá,
da o ljubavi nam poješ, poet?

Ko glas zamre — ugasne diapozitiv.
Viola — par akordov.
V tem osvetli reflektor desni oder.

Umril je Jezus... Tihó so ga s križa sneli,
v mrtvaške prte ga povili,
in v skalnat grob ga položili.
In če bi tam ležal,
Marija, jeli, da bi smeli
nositi takrat mu na grob dišavl —
A on je vстал!

Prebile petim fantom krogle so srce
in grob so izkopali jim nekje,
zasuli jih skrivaj ko stekle pse,
a kje — še mati vedeti ne sme.

Pa naj bi bil njih grob kjerkoli:
ob kraškem kalu, za podrtim zidom,
ob cestnem jarku, ali kje med brinjem,
le da bi mogli položiti,
nanj šopek poljskih rož in pomoliti
za verno dušo očenaš...

(Karel Širok: Umril je Jezus.)

Reflektor osvetli levi oder.

Ko kaplje bežimo od dneva do dneva,
v potoke se zhiramo, v reke široke
in zbogom naš vedno glasneje odmeva,
ko z morja k obali iztezamo roke.

Iščemo dela mi delavci črni,
iščemo kruha mi brezdomovinci,
gluhi za klic smo: »Vrni se, vrni.«

Iščemo sreče krepki Tolminci,
mehki Vipavci in Kraševci, Brici,
težko po sončni nam je Gorici. —

V rudnikih, farmah nam teče življenje
mesimo kruh tam, za ženo, otroke,
kvas nam ljubezen, sol nam trpljenje,
večno se gibljejo trudne nam roke.

Misel le ena je varuh med nami
vsa za plačilo trpljenju, bolesi.
»Žena in dom naš, za morjem, gorami,
še se povrnemo k tebi, mi zvesti...«

(Drago Bajec: Pesem primorskih emigrantov.)

Reflektor ugasne.

V temi: viola.

V te akorde prihaja počasi diapozitiv.

Ozek žarek reflektorja razsvetli ozadje srednjega odra.

Govorni zbor.

Ko listje smo, ki z vetrom leta.
Smo ko brez gnezda plašne ptice
in ko brez rose smo cvetice,
a nismo, nismo brez očeta.

Kdo solze naše nam izbriše,
kdo vrne mir naj bregom Soče,
če ti ne storiš tega, Oče?
O pelji spet nas v naše hiše,

kot peljal Izraelov rod
si iz puščave. Ker v tujini,
nikjer tako ko v domovini
srce ne čuti Te, Gospod!

Gospod, o Bog, saj vemo, da si z nami,
da nisi ž njimi, ki se le v škrlat
oblačijo in ki od svojih vrat
podijo nje, ki jih s solzami
prosijo za prenočišče.

Sam veš, kako človeku je, ki išče
kamena, da nanj položi svojo glavo.
Ti, ki živali vsaki daš ležišče,
če doma ne — daj nam postelje pod zeleno travo.

(Alojzij Gradnik: Molitev beguncev.)

Istočasno ugasneta pojemajoče reflektor in diapozitiv. Tema.

Klavir, prvi akordi iz Chopina.

Reflektor na sredino odra.

Ples: Križev pot na glasbo Chopina: Katja Delakova

Reflektor ugasne.

Diapozitiv.

Reflektor na desni oder.

Kakor da je mrlič v hiši,
tiha je in resna vsa družina.
Ob polici večna luč je vžgana,
in pogrnjena je z belim prtom miza.
Okrog mize so klopi in stoli,
a za goste štiri so stolice,
in za nje štirje krožniki s police,
štiri čaše, štiri žlice —
vse najlepše, kar premore gospodinja.

Sedla k mizi je družina,
komaj se jedi je dotaknila...
Gospodar se zgane, čašo prime:
Pijmo, gostom v čast in slavo!

Prazne štiri so stolice,
nedotaknjene so štiri žlice,
gostje ne sede za mizo,
ali v srcu vseh živijo.

Ko so čaše izpraznili,
očenaše štiri so zmolili:
enega za Miloša,
enega za Bidovca,
enega za Marušiča,
enega za Valenčiča.
In so dodali očenaš za Gortana.

Ob polici večna luč je bila vžgana,
kakor ranjeno srce je trepetala.

(Karel Širok: Kakor da je mrlič v hiši.)

Pri zadnjih vrsticah diapozitiv pojema in ob koncu pesmi ugasne.

Reflektor tudi.

Reflektor na desni oder.

V duši tihí, sveti mir,
zunaj veter vre od juga;
ulica šumi kot struga,
v okno pljuska ves večer.

Kaj prinašaš, veter blodni,
mi od daljnih krajev južnih?
Glas piščalk se zdiš mi tužnih
daleč, daleč v zemlji rodni.

V cvetju breg pod Nabrežino,
cvetje v Brdih in Vipavi —
to-li tvoji so pozdravi,
moj spomin na domovino?

Zlato sonce po vsem morju,
v zlatem soncu bela jadra
dol do Pulja, Reke, Zadra —
to si videl ti v Primorju?

Kaj prinašaš, veter blodni,
mi od daljnih krajev južnih?
Glas piščalk se zdiš mi tužnih
daleč, daleč v zemlji rodni.

Cvetja ni pod Nabrežino,
ni v Vipavi, ni ga v Brdih:
tam v pesteh koščeno-trdih
narod stiska bolečino.

Narod lastno zemljo kolne,
težki glas iz Istre čujem;
kako dolgo še? — vprašujem
si v brezpu misli bolne...

Ah, odgovora nikjer —
sámo veter vre od juga;
ulica šumi kot struga,
v okno pljuska ves večer.

(Igo Gruden: Pomladni veter.)

Reflektor ugasne.

Reflektor na sredino odra.

Pevski zbor: Doberdob.

Reflektor ugasne. Par trenutkov tema.

Gong.

Glas iz teme.

Kar je v Primorju zdaj fantov, deklet,
kar je po Krasu še mož in žená,
v Istri in Brdih sinov in hčera,
z gnevom zalili so rob si srca —
pa bi jim pel o ljubavi, poet?

Reflektor na desni oder.

Očka, čuj, kaj je res,
da je tam pod Urško goro
našim bratcem tako hudo?
In ali je res, da je tam
druga država,
ki jim ni mamica prava,
pa jim niti govoriti ne da,
kakor kdo znal?

In očka, če je res,
zakaj pa ne grejo
naši bratci čez mejo?
Ali je visoka in široka tako,
da ne more nikdo čez njo?

Ne, Bojko, visoka ni,
in tudi široka ta meja ni,
ali... naš narod je tamkaj doma
in rajši svoj križevpot pretrpi
ko da rodni dom izgubi.

(Anica Črnejeva: To ni tako.)

Reflektor ugasne.

Reflektor na levi oder.

Mamica, ali je res,
da je prosil moči iz nebes,
a ko mu jo je Bogec dal,
da je še rabiti ni znal?!

Veš, mamica, kadar bo čas
bom zaprosil Boga še jaz
in ko bom ko Peter Klepec močan,
bom šel čez mejo v naš Korotan.

Potem pa k morju pravico iskat
in osvobodit Devinski grad.
Pa bom srce poslušal in vest,
ko bom poskušal svojo pest.

(Anica Črnejeva: Peter Klepec.)

Reflektor ugasne.

Reflektor na srednji oder.

Kosovel-Kozina: Na večer poje Nuša Španova.

Reflektor na desni oder.

O oče, strašno nam je tu živeti!
Prej nas tiščal je jarem, zdaj nas davi;
jok samo pesem v naši je dobravi
in trni samo so po vrtilih cveti.

Krvav bič žvižga in zvene verige,
po vseh vaseh pošilja grof trabante,
ki gonijo na grad može in fante
in zhejo stara pisma nam in knjige.

Njih pljunci padajo po naših ustih,
pesti njih padajo nam po čeljustih,
a usta nema so in roka hroma.

Predvčerajšnjim so nas pregnali z doma —
in da sramota naša bo še večja:
dekleta naša ž njimi so noseča.

(Alojzij Gradnik: Štefan Golja očetu S. Golji.)

Reflektor na levi oder.

Si, Ivan Gradnik, mojih dedov ded?
Je tvoja kri, ki v mojih žilah pluje?
Je tvoja bol, ki v mojem srcu kljuje?
In solza ta, je tvoje boli sled?

Na Brda gledam in na kraški svet,
v vipavsko stran in tja, kjer Krn vzdiguje
svoj vrh v oblake in teman kljubuje,
ko pali sonce ga in kuje led.

Glej, od morja in do zibeli Soče
še vedno narod naš pod jarmom stoče
in več ne ve za silo svojih pleč.

Kaj govoriš mi, ded? O ne, nikoli!
Če srce moje čuti tvoje boli,
naj tudi tilnik čuti rajši — meč.

(Alojzij Gradnik: Na goriškem gradu.)

Reflektor na srednji oder.

Diapozitiv.

Govorni zbor.

Mi kar nas je kovačev, mi bomo vsi kovali,
kovali svoja srca, kovali svoj značaj,
kako zvone nam duše, bomo poslušali —
zakaj?

Morda pod kladivi se nam oglasi kedaj
srce, ki v njem bo pravi bron,
ki pelo bo, vabilo kot zvon,
da bomo krog njega se zbrali...

Vsi: — črnici rudarji iz Idrije, iz Trbovelj,
iz plavčev gorenjskih, iz Kaplje, iz Borovelj,
od Nabrežine beli kamenarji,
devinski opaljeni ribarji,
pol nagi nosači iz luke tržaške — četa,
kot da kiparju ušla je izpod dleta —
vi, sključeni tkalci od stativ, strojarji,
smrdljivci, zaviti v čresla ostri duh,
vi mlinarji, ki nam meljete kruh,
zidarji iz Renč, mizarji štentviški, Solkanci,
drvarji po šumah, šotovozeči Ižanci,
ti mož, ki orješ in seješ, se družno z volom
potiš,
ti s svincem v pljučih, z očmi gasnočimi stavec,
v vrtince mirno zroči savinski plavec,
Vipavec brbljavi, zamišljeni briški kolon,
vsi, ki poznate odtiske zapestnic — spon,
tudi vi, pozorno sklonjeni naprej,
brodarji v bodočnost, v obzorja nova brez mej...

Zato bomo mi kovači kovali,
trdo kovali, tenko poslušali,
da ne bo med nami nepoznan
ko pride čas,
ko sine dan,
da vstane, plane kladivar, kladivar silni iz nas...

(Oton Župančič: Kovaška.)

Reflektor in diapozitiv ugasneta. Tema.

Gong.

Glas iz teme.

Kdo v Svetem Križu ti bil je, poet,
kdo v Nabrežini ti bil je doma?
Mati in oče, petero sestra,
ž njimi ves narod na križ pripet —
nimaš ni ene besede, poet?

Reflektor na desni oder.

Tujec, vidiš to luč, ki v oknu gori?
moja mati me čaka in mene ni,
vse je tiho v noči, polje temno,
zdaj bi stopil tja, pokleknil pred njo.

Mati, poglej: Nič nočem več od sveta,
reci besedo, besedo, besedo od srca,
da bo v njej mirna luč in topel svit
zame, ki tavam okrog ubit.

Joj! Ugasnila je luč. Zakaj, ne vem.
Šel bi pogledat, tujec, a zdaj ne smem.
Daj mi, da morem umreti tukaj sedaj —
glej, meni je ugasnil edini, poslednji sijaj.

(Srečko Kosovel: Mati čaka.)

Reflektor ugasne.

Reflektor na levi oder.

Krasna si, bistra hči planin,
brdkà v prirodni si lepoti,
ko ti prozornih globočin
nevihte temne srd ne moti,
krasna si, hči planin!
Tvoj tek je živ in je legak,
ko hod deklet s planine;
in jasna si ko gorski zrak,
in glasna si, kot spev krepak
planinske je mladine, —
krasna si, hči planin!
Rad gledam ti v valove bodre,
v valove te zeleno-modre:
temna zelen planinskih trav
in vedra višnjevost višav
lepo se v njih je zlila;
na rosah sinjega neba,
na rosah zelenih gora
lepoto to si pila, —
krasna si, hči planin!
Ti meni si predraga znanka!
Ko z gorskih prišumiš dobrav,
od doma se mi zdiš poslanka,
nesoča mnog mi ljub pozdrav, —
Bog sprimi te tu sred planjav! ...
Kako glasno, ljubo šumljaš,
kako čvrsto, krepko skakljaš,
ko sred gora še pot imaš!
A ko pridereš na ravnine,
zakaj te živa radost mine?
Kaj trudno ležeš in počasi,
zakaj so tožni tvoji glasi?
Težko se ločiš od hribov,
zibelke tvoje valovja?
Mar veš, da tečeš tik grobov,
grobov slovenskega domovja?
Obojno bol pač tu trpiš!
V tej boli tožna in počasna,
ogromna solza se mi zdiš,
a še kot solza — krasna!
Krasna si, bistra hči planin,
brdka v prirodni si lepoti,
ko ti prozornih globočin
nevihte divje srd ne moti!
Pa, oh, siroti tebi žuga
vihar grozan, vihar strašan;
prihrumel z gorkega bo juga,
divjal čez plodno bo ravan,
ki tvoja jo napaja struga —
gorje, da daleč ni ta dan!
Nad tabo jasen bo oblok,
krog tebe pa svinčena toča,
in dež krvav in solz potok,
in blisk in grom, — oh, bitva vroča!
Tod sekla bridka bodo jekla,
in ti mi boš krvava tekla:
kri naša te pojila bo
sovražna te kalila bo!
Tokrat se spomni, bistra Soča,

kar gorko ti srce naroča:
 kar bode shranjeni voda,
 v oblakih tvojega neba,
 kar vode v tvojih bo planinah,
 kar bode v cvetnih je ravninah,
 tučas pridrvi vse na dan,
 narasti, vzkipi v tok strašan!
 Ne stiskaj v meje se bregov,
 srdita čez bregove stopi,
 ter tujce, zemlje-lačne, vtopi
 na dno razpenjenih valov!

(Simon Gregorčič: Soči.)

Reflektor ugasne.

Pevski zbor: Kosovel-Adamič: Kadar kriknemo

Reflektor na desni oder.

Kot ptič ogromen se je razprostrl
 teman oblak nad domovino mojo...
 ah, meni žalostno je, da bi umrl,
 pozabil na bolešt in žalost svojo.

Krvavo-medlo sonce dogoreva,
 za Brdi pada žalostno v zatón;
 ah, meni je, ko da mi v dušo seva —
 iz dalje slišim števerjanski zvon.

Kolikokrat čez Sočo do Gorice,
 prinašal mi o mraku je pozdrav;
 tam, kjer so tihe sanjale vasice,
 kaj mrko zdaj vzdihuje iz daljav?

Kot ptič ogromen se je razprostrl
 teman oblak nad domovino mojo...
 Ah, meni žalostno je, da bi umrl,
 pozabil na bolešt in žalost svojo.

Ze prve sence legle so čez Kras,
 a daleč spodaj v blesku sinje morje,
 ob njem se smeje mesto, hrib in vas,
 pokojno v soncu sveti se obzorje.

Kolikokrat sedel sem sam na bregu,
 v bodočnost sanjal, vanjo veroval,
 pod mano v cvetju vse — kot v prvem snegu...
 o, kje je zdaj moj sen, moj up ostal!

Kot ptič ogromen se je razprostrl
 teman oblak nad domovino mojo...
 ah, meni žalostno je, da bi umrl,
 pozabil na bolešt in žalost svojo.

Na Doberdob je pala noč... nič se ne gane...
 Če ptič se vzdrami, sence se zbudijo
 in izpod zemlje glas zategnjen vstane,
 utihne spet... pokojno mrtvi spijo.

Tam smo prežali v jurkih in se bili,
 kdor vedel ni, vsaj slutil je — zakaj,
 kar še nas je, o, kaj smo pridobili?
 Na Doberdob bi rajši šli nazaj.

Vem: mnog bo mlad še tam enkrat umrl,
 kaj bi mi sužnji vsi z mladostjo svojo? —
 ko ptič ogromen se je razprostrl
 teman oblak nad domovino mojo.

(Igo Gruden: Vizije.)

Z Ostrega vrha pod Šempolajem
zrasel temán sem visoko do néba:
desna mi roka čez Sočo na Brda je legla,
leva čez Kras mi dol do Logatca je segla,
hrbet ob Nanos mi bil je oprt.

Z Ostrega vrha pod Šempolajem,
zrasel temán sem visoko do néba:
samo oči so mi v boli in gnjevu gorele,
misli brezupne na dnu so jim žalostno tlele,
duh moj do smrti bil je potrt.

Daleč pod mano po klancih v strmine
šle so procesije... v tihe doline
črne so sence pale od njih:
šli so možje na vseh frontah izmučeni,
fantje pod težkimi mislimi sključeni,
matere — žene brez solz sredi njih;
šla so dekleta, v tujini oskrunjena,
roke stiskaje na srca presunjena,
šli so otroci, v plenicaž križani,
starke so šle in starci ponižani...

O, te procesije mrke, brez glasa
šle so brez križa, brez očenaša
preko grebenov neplodnega krasa,
kjer opustošena, bedna leži
zemlja zdaj naša...

Eni so daleč iz Gmünda prišli,
bogve od kod iz Moravske in Češke,
drugi iz Štajerske, Kranjske, Koroške,
ogoljufani za zarje nebeške,
v srcu še verne besede preroške
bdeče pred grozo zaslužjenih dni —
šli so brez križa, brez očenaša,
kjer opustošena bedna leži,
zemlja zdaj naša...

Z Ostrega vrha na vse strani
divje oči sem izbulil,
kriknil med nje — o, strašno sem zatulil,
čez ves Kras
dvignil svoj glas, vpil in rjul,
da bi ves svet me trepečega čul:
>Zemlja je naša, o, bodi nam sveta!
Bratje in sestre, fantje, dekleta,
in vi možje — kakor skale na Krasu,
in ve žene, ki še plodne ste v pasu,
ve z nebogljenici slabo dojènimi,
v strašnem, prokletem tem času
po taboriščih rojènimi:
stojte na straži na potu do morja,
v dušah hranite nam daljna obzorja!...<

Niso me videli niti spoznali,
a na kolena vsi bedni so pali,
v zemljo zarili roke in obraz,
blaženi v joku so vsi se smehljali
in potolaženi poljubovali
trdi naš kamen, suhi naš Kras.

Ah, in jaz
kaj naj bi dal jim še bednim na pot,
kam naj bi beden jih skrtil pod perot? —
Z Brd, od Logatca na prsi roké
v znamenju križa sem tiho položil,
nanje naslonil trpečo glavó,
sklonil se zožil —
in kot ptič,
ki se zaključuje v lastno telo,
padel sem v nič
z Ostrega vrha med nje
pod krvaveče večerno nebó...

(Igo Gruden: Begunci.)

Reflektor na srednji oder.

Ples: Glas od doma na glasbo Rimskij-Korsakov: Katja Delakova.

Reflektor ugasne.

Gong.

Gruden-Kozina: Glas od doma poje Milan Janowsky

Poj o sovraštvu in uporu, poet!
dvigni za nas našo uklenjeno pest,
v pesem iztisni vso našo boleost,
krikni za nas med vetrove čez svet,
zna naj ves svet, da tvoj rod je proklet,
poet, poet...

Reflektor na desni oder.

O kamnolomci iz Nabrežine,
kraški ruvarji vi iz Šempolaja,
prašni kamnarji iz Svetega Križa,
vsi iz Slivnega, Mavhenj, Sesljana —
kdaj bom spet videl vas,
kdaj bom spet slišal vas?
V dolgih predpasnikih od žakljevine,
kape papirnate v mrke oči,
trše od kamna so vaše pesti,
mišice vaše pod soncem so pele,
čez ves Kras
šel je vaš glas,
o kamnolomci iz Nabrežine...
kaj bo iz vas, o, kaj bo iz vas?

Vaši očetje pripognjeni v pasu,
kar jih utonilo ni v žganju in vinu,

v nečkah na rami grušč so nosili;
 v vlažnih delavnicah pri Mohorinu,
 vaši otroci so žage močili;
 v letih mladostnih na slabem že glasu,
 vaša dekleta iskala so dne,
 kar je najlepših bilo jih po stasu
 pala, utonila so v morju tujine —
 samo vaš glas
 pel je čez Kras,
 o kamnolomci iz Nabrežine...
 kaj bo iz vas, o, kaj bo iz vas?

Silen, ogromen iz vaših je rok
 rasel čez Sočo solkanski obok;
 vaše so delo do Trsta vozili
 kmetje z volmi; čez morje nosili
 v Kairo, Ameriko ga parobrodi;
 banke, palače oholi gospodi
 v Pešti, na Dunaju vi ste gradili,
 mesta krasili za slavo tujine —
 divje vam glas
 šel je čez Kras,
 o kamnolomci iz Nabrežine...
 kaj bo iz vas, o, kaj bo iz vas?

Ko po bojiščih v grozotah ste hirali,
 vaše žene na taboriščih so stradale,
 hčere so vaše po mestih propadale,
 vaši otroci okuženi umirali
 daleč, oj, daleč izven domovine..

Kdaj bo spet glas
 pel vam čez Kras,
 o kamnolomci iz Nabrežine...
 kaj bo iz vas, o, kaj bo iz vas?

Boste prodali se in zatajili,
 v narodu tujem propali, utonili?
 Vi proletarci,
 bodete pali kot voli pod udarci
 mrzlih, nebratskih pesti?

O kamnolomci iz Nabrežine,
 v zemljo domačo trdnó korenine
 naj zarasejo vaših moči,
 globeje in globlje naj misel vam rije:
 ko iz te zemlje se dvignete močni,
 zdravi in sočni
 nad domačijo, izven domačije —
 narodom tujim ne suženj več, brat
 vsak od vas vtisne naj lastni pečat
 v smeli razvoj zgodovine,
 o kamnolomci iz Nabrežine.

(Igo Gruden: Nabrežinskim kamnolomcem.)

Reflektor na levi oder.

Hurá, na nož!
 Pri možu mož
 se po kolenih plazi,
 z lopato koplje, z nohti grebe,
 izdira rože, puli travo,
 zariva v zemljo pest in glavo,
 kot kača po trebuhu lazi:
 — o, kje granata tuli, tuli?
 za hip postane
 in se oddahne,
 a zopet vstane,
 hiti, omahne,
 prestrašen buli okrog sebe:
 — o, kje granata tuli, tuli? —
 In zopet koplje, grebe, puli
 na sredi polja, sredi rož...
 hurá, na nož!

Šrapnel
 po zraku teče kakor fant vesel,
 ki se lovi za stavo;
 a kakor lačen pes
 granata se zagriže v travo,
 in čudna zmes
 prsti,
 krvi
 in mōž
 in rōž

kot vodomet
iz črne zemlje brizgne v svet...
hura, na nož!

— Saj sem vam pisal, da sem zdrav,
da mi ne manjka nič,
da sem vesel kot v soncu ptič,
ki iz goriških žvrgoli planjav...
in Janezek, če priden boš,
dobiš konjička in Anica uhane:
naj stane, kar stane —
hura, na nož!

Kot reke,
ki se po povodnji razlijejo,
kolone se divje čez polje razvijajo,
razpenijo, vspoljejo,
ob žične zapreke
že pljuskajo, bijejo
ljudje kot zblazneli
kričijo in vpijejo
v zmešnjavi in zmedi
moriyo in koljejo
počez in posredi...
vmes mine, šrapneli,
granate, torpedi,
strojnih pušk ropotanje,
rohnenje, ječanje,
vsa zmes
kot potres
zdivjanih teles
grmi do nebes:
na nož, na nož — — —

V zapadu sonce, v soncu grič,
in svet pod soncem ves krvav
od samih mož, od gorkih rož:
saj jim je pisal, da je zdrav,
da mu ne manjka nič —
Hura, na nož!

(Igo Gruden: Naskok.)

V sredini: ritmični zbor: »Primorje kliče« — z govornim zborom.

Mi smo minerji! — Zarili smo v rove
gnev in obup in vse misli gorjupe;
vse svoje sanje in nade in upe
skrili pred soncem smo v črne domove...

Hčerke-minerke, minerje-sinove
vzeli seboj smo, da rijejo z nami;
in kar od nas jih še pride za nami,
matere skrile v minerske so rove,
da zarodijo — kot gade — jih v jami,
da nadojijo jih v gnjevu s solzami —
hčerke-minerke, minerje-sinove.

Dol pod Dalmacijo, Istro, pod Krasom,
sončnimi Brdi, Vipavsko dolino,
gozdom trnovskim in soško kotlino
pesem minerjev s preroškim gre glasom,
mrko naproti gre svobodnim časom,
mrka prepreza že vso domovino...

Čujte nas, bratje, o, dajte nam znak,
v Belgradu, Zagrebu, beli Ljubljani,
da od Dalmacije daleč gor v Brda
dvigne po rovih se narod teptani,
da se od isker bolesti in srda
ogelj razširi kot blisk na vse kraje.

Čujte nas bratje, o, dajte nam znak,
v Zagrebu, Belgradu, beli Ljubljani —
in že pod Trstom in sončno Gorico,
Puljem in Reko in zadnjo vasico
svet se zaziblje, ves hkrati zamaje,
vse z dinamitom poženemo v zrak — — —

Ko se razvleče poslednji oblak,
zadnji v daljavi poleže se jek,
ne več minerji, zidarji svobodni,
bomo gradili na zemlji tej rodni,
v soncu svobode nov ustvarili vek...

(Igo Gruden: Pesem iredentistov.)

